

הַלְבוּת תְּפִלָּה סִימָן קו קח

ביאורים ומוספים

שהות שיפוג יינו לפני סוף זמן תפילה, שאם לא כן נחשב מויד ואין לו תשלומין.

5) שם (ובמשנ"ב שם ס"ק כא) התבאר, שכשאין לו מים ויש חשב שיעבור זמן תפילה, ינקה ידיו בכל מידי דמנקי ויוכל להתפלל.

6) אמנם לעיל (סי' צג ס"ק ח) כתב שאין צריך להשלימה, כיון שבשעת חובתו היה פטור ממנה. ואם התחיל אונסו אחרי שהגיע זמן תפילה, כתב לעיל (סי' עא סוף ס"ק ד) שחייב להשלים.

וכן אם טעה בדבר שצריך לחזור עליו, וחשב שאין צריך לחזור וכבר עבר זמן התפילה, כתב הברכת הבית (להגא"ח אינהורן שנת תרנג שער מ אות כא) שיתפלל תשלומין.

7) וראה בפמ"ג (משנ"ב ס"ק א, שהוא מקור דברי המשנ"ב) שדימה דין זה לדין שבס"ה, ושם כתב המשנ"ב (ס"ק יט) שמתפלל ומתנה שאם חייב להתפלל יהיה זה לחובתו, ואם לאו יהיה לנדרה.

(משנ"ב ס"ק ג)

דְּלֹא תִקְנֵי חַוְלָה תְּשַׁלְּמוּן אֶלָּא לְתַפְלָה⁸.

8) והמתפלל תפילת תשלומין, כתב הפרישה (סי' פט אות ב) שמקבל שכר כאילו התפלל בזמנה, מאידך, השו"ע הרב (שם ס"א) כתב שאינו מקבל שכר כתפילה בזמנה.

ואם לא אמר גם את 'פסוקי דמרה', כתב התהלה לדוד (ס"ק א וסי' נב ס"ק ג) שצ"ע, שמסתמת הפוסקים משמע שאין להם תשלומין, ולכאורה למה לא יאמרם במנחה קודם שמשלים את השמונה עשרה, והרי נתקנו כדי להזכיר שבו של מקום פעם אחת ביום קודם התפילה.

(משנ"ב ס"ק ד)

בְּמֵה שְׁמַחְזִיר הַתְּפִלָּה⁹ וכו', בְּשִׁבְלֵי עֲצָמוֹ לְתַשְׁלוּמִין¹⁰.

9) וגם בחזרת הש"ץ של שחרית אף על פי שיש בה ברכת כהנים, כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורות ח"ד סי' סח) שמימי יכול להשלים על ידה את תפילת ערבית, והברכת כהנים לא נחשבת להפסק. וכן בראש השנה ויום כיפור שמוסיפים פיוטים, משמע בשעה"צ לקמן (סי' תרכג ס"ק ח) שאין זה נחשב להפסק, אף על פי שהוא במקום תפילת לחש.

10) ובערבית שבה אין חזרת הש"ץ, כתב בשו"ת ויען אברהם (לר"א בן הגר"ח פאלאגי, סי' יב) שישלים הש"ץ את תפילת מנחה שהחסיר בסוף התפילה, דהיינו אחרי קדיש תתקבל, 'עלינו' ו'ברכו'.

(משנ"ב ס"ק ה)

וְאִין דִּי שְׁיִכְנֵן לְשִׁמְעַ מְשִׁלְיַח צְבוּר¹¹.

11) ולהתפלל שנית במנין, כתב הגר"ח איערבך (תפילה כהלכתה פ"א הע' קכא) שלא יעשה הפסק כדי להתפלל במנין, אלא יעמוד מיד להתפלל שנית, שבכך תיחשב תפילתו כהמשך לתפילה הראשונה, ועוד, שלמרות שאינה במנין יש בה כמה מעלות של בית הכנסת ו'ברוב עם', והגר"ח קניבסקי כתב (אשי ישראל פ"ל הע' מג) שיתכן שכבר יצא ידי חובת מנין, ומי"מ אם יכול להתפלל בציבור, ודאי עדיף.

(משנ"ב ס"ק ו)

שְׁהִיא חֹבֶת קְשָׁה לְתַפְלַת הַתְּשַׁלְּמוּן¹².

12) וכשמשלים במנחה, כתב המקור חיים (ס"ט) שאומר בשתיקה 'שלום רב' [לנוסח אשכנז], וכשמשלים בשחרית את תפילת ערבית, אומר בשתיקה 'שים שלום'.

(משנ"ב ס"ק ח)

אָבֵל לֹא בְּגֵי רֵאשׁוֹנוֹת וּבְגֵי אֶחָרוֹנוֹת, וּבְדִלְקָמֶן בְּסִימָן קִיב¹⁵.

15) שביאר שם (ס"ק א) שבשלוש הראשונות דומה לעבר שמוסר שבח לפני רבו, ובשלוש האחרונות דומה לעבר שקיבל פרס מרוב שמשבחו והולך, ואין ראוי לשאול בהן צרכיו.

(משנ"ב ס"ק ט)

יְכוֹל לְהַתְּפַלֵּל בְּדָבָה עַל-יְדֵי חֲדוּשׁ אֶפְלוֹ בְּצִבּוּר¹⁶.

16) ואפילו אם כל אחד מהציבור מתפלל תפילת נדבה, כתב הרמב"ן (במלחמות ברכות יג, א בדפי הרי"ף) שנחשבת לתפילת יחיד, ומותרת, ורק חזרת הש"ץ נחשבת לתפילת ציבור, שאסור להתפלל אותה בנדבה.

סִימָן קח

מִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל לְסִפְת טְעוֹת אוֹ אֲנָס אוֹ בְּמִזִּיד

(משנ"ב ס"ק א)

וּבְדִלְעִיל בְּסִימָן קֹא קְעִיף א וְצַח קְעִיף ב¹.

1) שהתבאר שם (סי' קא) שם ובמשנ"ב שם ס"ק ג ובביה"ל שם ד"ה (ואם) שאף שלכתחילה יש לכוון בכל התפילה, אך גם אם יכול לכוון רק ב'אבות', בכל אופן יתפלל. ועוד התבאר שם (סי' צח שם ובמשנ"ב שם ס"ק ז), שאף שלכתחילה יש להתפלל במקום ובזמן שבהם יוכל לכוון, אך גם כשאינו יכול, בכל אופן יתפלל.

(שעה"צ ס"ק א)

וְעֵין בְּמִנְיָן-אֲבָרְהָם ס"ק ב².

2) שכתב שאם מתפלל מבעוד יום ערבית ועדיין לא התפלל מנחה, משום שהיה סבור שאחר כך יוכל להתפלל מנחה, אינו נחשב למיזיד ולכן יש לו תשלומין, הביאו במשנ"ב להלן (ס"ק כא).

(משנ"ב ס"ק ב)

בְּגוֹן³ שְׁהִיָּה חוֹלָה אוֹ שְׁפוֹר⁴ וכו', וּבְדִלְעִיל בְּסִימָן צב קְעִיף ד וּבְמִשְׁנָה בְּרוּחָה, עֵין שָׁם⁵ וכו', לְהַשְׁלִים הַתְּפִלָּה שְׁחִסְרָה ב'ו⁶, אֶף בְּנֵה יתְּפַלֵּל אוֹתָהּ בְּתוֹרַת נְדָבָה⁷.

3) וגם אשה שהחטירה אחת מהתפילות, התבאר לקמן (סי' רטג ס"ק מג) שצריכה להשלימה בתפילה שלאחריה. וביאר הגר"ח איערבך (אשי ישראל פ"ל הע' ו, ופ"ל הע' טו, ובהליכות בת ישראל במילואים עמ' שמב) שאינה צריכה להשלים אלא תפילה שאותה היא רגילה להתפלל, אמנם תפילת ערבית כיון שרוב הגשים לא קבלוה עליהן, לכן גם מי שרגילה להתפלל אותה אינה חייבת להשלים, אבל מי"מ יכולה להחמיר על עצמה ולהשלים, ואין זה כתפילת נדבה.

והוסיף, שמי שרגילה להתפלל תפילת מנחה ואינה רגילה להתפלל תפילת ערבית, אם הפסידה תפילת מנחה טוב שתתפלל ערבית ולאחר מכן תשלים תפילת מנחה. ועוד הוסיף, שמי שכלל אינה רגילה להתפלל תפילת מנחה וערבית, גם אם בליל שבת מתפללת ערבית מי"מ אינה צריכה להשלים בה תפילת מנחה, כיון שאותה אין היא רגילה להתפלל.

וקטן שהחסיר תפילה, דעת הגר"ח אלישיב (תפילה כהלכתה פ"א סי' ג) והגר"ח קניבסקי (דרך שיחה ח"א עמ' עז) שיש לחנכו להשלים תפילה שהחסיר.

4) וגם אם התחיל לשתות אחרי שהגיע זמן תפילה, כתב לעיל (סי' צט ס"ק ו) שיש לו תשלומין, ובתנאי שהתחיל בזמן כזה שהיתה

קלה באר הגולה

ה ה' ה' ק"ש
ו תשובת הראש
ככל ד

הלכות תפלה סימן קז קח

לכן (טור בשם הרא"ש): **ג** האין צבור מתפללין תפלת נדבה (ו) קלל. ד (י) הרוצה להתפלל תפלת נדבה, צריך שיהא ממי את עצמו וריו וזהיר ואמיד בדעתו שיוכל לכוון בתפלתו מראש ועד סוף, אבל אם אינו יכול לכוון יפה, קרינו בה 'למה לי רב זבחיכם', והלואי שיוכל לכוון בשלש תפלות הקבועות ליום:

קח מי שלא התפלל לסבת טעות או אנס או במזיד, ובו י"ב סעיפים:

א (א) *טעה (ב) או (ג) נאנס (ג) ולא התפלל שחרית, מתפלל (ד) מנחה (ה) שמים, (ו) הראשונה מנחה והשניה לתשומין. (ז) *ואם (ח) הפך (ט) לא יצא ידי תפלה שהיא תשומין, (ט) וצריך לחזור ולהתפלל אותה. וכן הדין בכל מקום שצריך להתפלל תפלה לתשומין: **ב** טעה ולא התפלל מנחה, מתפלל ערבית שמים, הראשונה ערבית והשניה לתשומין. טעה ולא התפלל ערבית, מתפלל (ז) (י) שחרית שמים, הראשונה שחרית והשניה לתשומין; (יא) לאחר שאומר 'יוצר' (יב) ושמונה עשרה

באר היטב שערי תשובה

(1) קלל. דאין צבור מקריבין קרבן נדבה. ואע"ג דצבור מביאין עולת קרין, לא שכיחא: (6) נאנס. עמ"ש בסי' צג ס"ק ה': (3) שמים. וכשהוא ש"ץ יוצא כמה שמחזיר התפלה בקול רם, הרכיז וכוה"ג מ"א ופר"ח. ולענין ק"ש אם יש לה תשומין עין ס"ס נ"ח. וברכת ק"ש אין לה תשומין ע"ש: (2) הפך. דהינו שגלה דעתו כמ"ש לקמן, עמ"א: (7) שחרית שמים. ואסור לאכל קדם

משנה ברורה באור הלכה

* טעה או נאנס וכו'. טעה הינו שסבר שהתפלל ואחר כך נזכר שלא התפלל, או ששכח להתפלל, וקלקמן בסעיף 119. קמב בפרי"מגדים: נסתפקתי, ספק התפלל שחרית או לא ועבר זמן שחרית, אם משלימה במנחה או לא, דשמא לא תקנו דמשלימה¹²⁰ בעבר זמנה אלא בנדאי לא התפלל ולא בספק¹²¹: * ואם הפך. עין במשנה ברורה שסתמנו לענין דינא דקמחבר, וכן הגר"א בבאורו כשהעתיק מקור זה על לא העיר כלל לקשיטת המגן אברהם כנה, משמע לכאורה דלא סבירא לה כהמגן אברהם. ודע דפשוט דדוקא אם נהפכו

ובג' אחרונות, וקלקמן בסימן קיב¹²⁵: **ג** קלל. דאין צבור מקריבין קרבן נדבה אלא לקיין המזבח כשהמזבח בטל, וזהו דבר שאינו מצוי, לכן אין להתפלל שמונה עשרה כגנר זה; (ט) אבל יחיד יכול להתפלל נדבה על-ידי חדש אפלו בעבור¹²⁶: **ד** ה' הרוצה להתפלל וכו'. רוצה לומר, (י) אפלו הוא מתפלל הנדבה על-ידי חדש:

א (א) טעה. פנתו לאפוקי הידי, וקלקמן בסעיף ז. ומי שלא התפלל מחמת שלא היתה דעתו נכונה עליו כראוי, אף דשלא בדין

עשה כנה, וקלעיל בסימן קא סעיף א וצח סעיף ב¹, מפל מקום (6) אין זה בכלל מזיד, ומתני לה השלמה: (ב) או נאנס. כגונ³ שהיה חולה או שבור⁴, וקלקמן בסעיף ח. ולענין אוגו שעבר עליו זמן תפלה עד שקבר מתו, עין לעיל בסימן עא סעיף א ובמשנה ברורה שם. ומי שבזמן תפלה לא היה לו מים לחיץ נדיו ועל-ידיה עבר זמן תפלה, (3) אם זה הוא בכלל אנס, וצריך אחר-כך להתפלל שמים. ולכתחלה אין נכון לבטל התפלה משום מים, וקלעיל בסימן צב סעיף ד ובמשנה ברורה, עין שם⁵. ואם עסק בצרכי צבור, עין לעיל בסוף סימן צג במשנה ברורה. ועין בפרי"מגדים בסימן זה שכתב, דנכון שגם בזה יתפלל אחר-כך להשלים התפלה שחסרה⁶, אף בזה יתפלל אותה בתורת נדבה⁷ ויחדש בה דבר: (ג) ולא התפלל שחרית. ולענין קריאת שמע אם יש לה תשומין, עין לעיל סוף סימן נח ובמה שכתבנו שם במשנה ברורה, ועין שם עוד (2) דברכת קריאת שמע אין לה תשומין לכלי עלמא, דהינו אפלו אם רצה לברך אותם בעת שקורא קריאת שמע פעם אחרת עם ברכותיה, דלא תקנו חז"ל תשומין אלא לתפלה⁸, שהיא בקשת התמימים: (ד) מנחה וכו'. וכשהוא שליח-צבור, (ד) יוצא ידי השלמה כמה שמחזיר התפלה⁹ בקול רם, (5) ויכון בה בשביל עצמו לתשומין¹⁰ וגם להוציא מה מי שאינו בקי: (ה) שמים. (1) ואין די שיכון לשמע שליח-צבור¹¹ ולצאת בה בשביל עצמו לתשומין. (1) בין עבור ערבית או שחרית, דלא תקנו ש"צא בתורת הש"ץ אלא דוקא מי שאינו בקי: (ח) ומפל מקום בדיעבד יצא אם היה זה בשביל השלמת תפלת ערבית. ואף-על-גב דבסימן קכד קומא לן דאפלו בדיעבד אין בקי יוצא בתורת הש"ץ, מפל מקום בזה שהיא לתשומין בשביל תפלת ערבית שהיא רשות, קלא:

(ו) הראשונה מנחה. כי (ט) צריך להקדים תפלה שהיא חובת עשה לתפלת התשומין¹²: (ז) ואם הפך. פרוש, (י) שהיה בדעתו שתהא הראשונה לתשומין, לא יצא, (יא) דלא תקנו רבנן השלמה אלא בזמן התעסקות בתפלה חייבית ולא קדם לכוון. (יב) ויש מפקפקים לומר שאין צריך לחזור ולהתפלל אלא אם-כן גלה דעתו בפרוש בתפלתו שהשניה היא לשם חובה והראשונה לתשומין¹³, וכגון שהוא מוציא-שבת והקביל בשניה ולא הקביל בראשונה, כמו שיתבאר. ולענין דינא, כתב הפרי חדש והפרי"מגדים, שאין לנו אלא דברי המחבר¹⁴, וכן העתיק הדרך-החיים להלכה. ומפל מקום (יג) טוב יותר שבעת שחזר ומתפלל יתנה¹⁵ ויאמר: אם איני מתיב להתפלל פעם שנית, אני מתפלל אותה בתורת נדבה: (ח) לא יצא. בין שהפך במזיד (ד) או בשוגג: (ט) וצריך לחזור וכו'. אף (טו) אם התפלל השניה לתשומין והראשונה לשם חובה, וטעה בשל חובה ולא אמר בה "טל ומטא" באין דצריך לחזור, ולא נזכר זה עד אחר תפלה שניה¹⁶, אפלו הכי השניה עלתה לתשומין ונתפלל אחר-כך לשם חובה, ואף שהתפלל החייבית בטעות היתה, לא אמרין כמאן דלא התפלל כלל המיא לענין זה¹⁷. משום דמפל מקום בעת שהתפלל השניה לתשומין היה זמן תפלה; וכן כל פיוצא בזה שהתפלל תפלה הראשונה לחיוב וטעה בה, ששכח או הוסיף באפן שצריך לחזור ולהתפלל אותה. וכתב המגן-אברהם, דכל זה אם כן בפרוש בשניה לתשומין, אבל אם לא כן, טוב יותר שמעלה לו השניה לשם חובה ויתפלל אחר-כך לתשומין, דבזה יוצא לכל הדעות¹⁸: **ב** (י) שחרית שמים. ואסור לאכל קדם שיתפלל השניה, דהא כבר הגיע זמנה¹⁹; ואם התחיל אינו מפקפק, כן כתב המגן אברהם. אבל בספר מחצית השקל ובספר מגן אברהם הכריעו דאפלו בדיעבד מפקפק, משום דצריך להסמיך התפלה השניה להראשונה בכל מה דאפשר: (יא) לאחר שאומר וכו'. רוצה לומר, (טו) שלא יפסיק לכתחלה בניניהם בשום דבר²⁰, (יז) ואפלו בלמוד אסור, כי תפלת השלמה צריכה להיות בעוד שעוסק בתפלה החייבית. ומפל מקום נראה לי דתורת הש"ץ של תפלה החייבית מתר לשמע קדם, דזה מקרי עדין עוסק בתפלה. ועין לעיל סימן מז סעיף ז מה שכתבנו שם בבאר הלכה בשם האור ורויע²⁴: (יב) ושמונה עשרה ברכות. רוצה לומר, (יח) עם התחנון שאומר אחר זה, דאין להפסיק בין השמונה עשרה לתחנון:

שער הציון

(1) אחרונים: (1) פרישה: (6) פשוט, דהוא אומר מתר, ועין במגן אברהם ס"ק י"ב: (3) עין בפרי"מגדים, ועין בספר ישועות יעקב שהביא ראה ברוח דבזה עלי עלמא מודים: (2) אחרונים: (7) דביז: (5) אליה רבה ודרך-החיים: (1) מוכח מבפרי"דוסף ופרי"מגדים: (1) מפרי"מגדים: (ח) שצריך תשובה ומגן אברהם בשם תברכי-יוסף: (2) ראש"ש: (1) דרכי-משה: (16) רשב"א: (13) מגן אברהם וט"ו: (14) פרי"מגדים, ובפרט שהתניי-אדם העתיק לגמרי כהמגן אברהם וט"ו: (7) פרי"מגדים: (15) עין פרי"מגדים, וכמו שכתבנו פסק הפרי חדש והדרך-החיים ומגן אברהם: (16) פרי חדש ואליה רבה ופרישה: (17) מתי אדם: (18) לתם תמונות ועלת תמיו ואלהי רבה ודרך-החיים ותי-אדם:

הלכות תפלה סימן קח

קלו

באר הגולה

ז	חסמות פס
ח	בפני אש
ט	הראש והנשיב
י	התפלה שקד ג
יא	מחלות תפלה נמוק
יב	יחיד ותחילת תפלה
יג	כ שם בנקרא

וְשִׁיחֵדָשׁ בָּהּ שׁוֹם דָּבָר הֶרְשׁוּת בְּיָדוֹ, (יט) וְנִכְוֹן לְעֵשׂוֹת כֵּן: וְ יַעֲבֹר כָּל הַיּוֹם וְלֹא הִתְפַּלֵּל מוֹסַף, אֵינן לָהּ (ט) (כ) תִּשְׁלֹמוֹיִן: ז (כא) הַיּוֹד וְלֹא (י) [ו] הַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה אַחַת, אֵינן לָהּ תִּשְׁלֹמוֹיִן אֲפִלּוֹ בְּתַפְּלָה הַסְּמוּכָה לָהּ. וְאֵם רָצָה יִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ נְדָבָה, (כב) וְאִינּוּ צִרְיָה חֲדוּשׁ אִם מִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ בְּתַפְּלָה הַסְּמוּכָה לָהּ: ח (כ) מִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל בְּעוֹד שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְמַן לְהִתְפַּלֵּל מִפְּנֵי שֶׁכָּבוֹד שֶׁצִּדְקָה יִשְׂאָר לוֹ זְמַן אַחֵר שֶׁיִּגְמֹר (כג) אוֹתוֹ עֶסֶק שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק בוֹ, וְכֵין כֶּף וּבֵין כֶּף עֶבְרָה לוֹ הַשְּׂעָה, *וְכֵין מִי שֶׁהָיָה טָרוּד בְּצִרְיָה מִזְמַן (כד) שֶׁלֹּא יָבֹא לְיַד הַפֶּסֶד וְעַל־יְדֵי־כֶף הַפֶּסֶד מִלְּהִתְפַּלֵּל, וְכֵין מִי שֶׁהוּא שְׂכוֹר וְלֹא הִתְפַּלֵּל, כָּלֵם חֲשׁוּבִים אָנוּסִים וַיֵּשׁ לָהֶם תִּשְׁלֹמוֹיִן: הגה *מִיָּהוּ לְבַתְחֵלָה לֹא יַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה מִשׁוֹם הַפֶּסֶד מִזְמַן (תח"י ס"ח ה): ט כְּעַד וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרְב־שְׁבַת, מִתְפַּלֵּל עֲרִיבִית שְׁתִּים (כה) שֶׁל (יב) שְׁבַת, תְּרֻאשׁוֹנָה לְעֲרִיבִית וְהִשְׁנֶה לְתִשְׁלֹמוֹיִן: הגה וְהוּא הֵרִין אִם לֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרְב־רֵאשִׁי־חֲדָשׁ מִתְפַּלֵּל שֶׁל רֵאשִׁי־חֲדָשׁ (יג) [יב] (כו) שְׁתִּים. *וְאִם לֹא

באר היטב

ב"י תר"י. ואם יצא מתפלה ב"ח מוקיר בקלם בעלה ויבוא וה"ה אם יצא בשבת מוקיר בקלם של שבת, כנה"ג מ"א פ"ר"ח: (ט) תִּשְׁלֹמוֹיִן. דהאיך יקרא הקרבנות וזכר עבר זמן מוסף: (י) הַתְּפַלֵּל. מעשה בא' שקבא לבהכ"ח סמוך לערבית וזכר של תפלה ונתפלל ערבית ועדין לא התפלל מנחה, ג"ל דלא מקרי מזיד ויש לו תפלה ומושמע לי דברי' ויזכיר יעלה ויבוא בשניה דכבר קבל עליו ר"ח מ"א. פתח הפ"ח ג"ל ש"מ"ש המתבר לעיל כ"י ע"ו שמי שקרא במקום הראוי להסתפק בעושה ומצאה אח"כ צריך לחזור ולקרוא, הנינו זקוק לשלוא עבר עדין זמן תפלה או תפלת תִּשְׁלֹמוֹיִן, ויגון ששקשהשלים תפלתו היה לו שהות להתפלל עוד, אלא שח"כ נטרו לא נאנס, אבל אי להתפלל במקום הראוי להסתפק מצוזה ליכא שהות והו"ח ח"כ להתפלל תפלה אחרת ה"ל מנחה לא ויכל לתקן ולית לה תִּשְׁלֹמוֹיִן, כ"י היכי דחשבתינה לו פושע להצריכו לחזור ולהתפלל לפי שלא בדיק, ח"י מקרי פושע לענין דלית לה תִּשְׁלֹמוֹיִן, אבל בדין שכור לא שיהי למימר הכי דהתם גבאי לא חד ע"ו שפיגי יזנו מעליו ע"ש: (יב) שְׁבַת. ה"מ"א נתפסק אם לא התיר שבת בשניה אם מתוירן אותו ע"ש, וכנה"ג היא משם ה"ר"ם ד' בוטוין דלא יצא צריך לחזור ולהתפלל וכ"פ ת"י ע"ש, וכלה ה"ח פסק דיצא בדיעבד וכ"פ הכנה"ג שם פ"ר"ח: (יג) שְׁתִּים. פתח ה"מ"א מי שלא התפלל ערבית ב"ח והתפלל שחרית מוקיר מ"יזן כ"י פוסק דשבת תירו שגגו חמטם וצ"ה ו' ע"ש:

שערי תשובה

מתפלל נדבחה, ועין בב"י סימן קו, ולי"פ לא ה"ל להגמ"א להעתיק דין זה. ונראה דה"ל כ"ו דאיכא דעות שכולן להשלים פניה תפלות ואיכא דעות שמתפלל נדבחה בשבת לר"י סמך ע"ו להמיר. אף צ"ע שע"כ העריך לחשב בתורת נדבחה לצאת למיר שאין תשלומין כי אם להתפלה הסמוכה, וא"כ בשבת אסור לעשות כן כיון דהש"ע תפס עקר בדעה זו שאין תפלה נדבחה בשבת וצ"ע: [ו] הַתְּפַלֵּל. עכ"ה"ש. ומשמע לי דברי' כי וואם לא הו"ר דראשונה אי"כ עדין לא קבל עליו ר"ח, לא יזכיר בשניה ג"כ, וכ"כ בספר נגד נגד מרכבה ע"ש: [יג] שְׁתִּים. עכ"ה"ש. ועין לקמן סימן קכ"ב בשם הרמ"ע סימן כה והספיק עמו בכנה"ג והפ"ח חולק, ובשינוי נדבחה כתב שראוי במסכת גזול אחר שהביא מרשב"א בתשובה כ"י: מי שלא זכר יעלה ויבוא בשחרית ר"ח ולא נזכר ע"ו ההתפלל מוסף והר"ע מנחה, ותפלל מנחה שמים, ואם נזכר בשעת מוסף אינו מתפלל תִּשְׁלֹמוֹיִן אלא במקנחה, ובה"ר דר"ח מנחה פ"ר"ח, ואי ה"ה שמי' לה להרמ"ע סברת הרשב"א היה מבטל דעתו, עין ש"ס. ועל מה שכתב במגן אברהם דשכחה תו"א אנס בו, עין בנתי העמודים דף י"ז ובשע"ר אפרים סימן כה ובשבת יעקב ח"ב סימן קמח, ובברי' הביא תשובת נחפה כספ"ר חלק ח"מ סימן כה ע"ש שהביאו וצ"ה מ"יזן כ"י ע"ש: ויבשרי: תמה שלא הוזכרו תשובת מוקיר מ"יזן כ"י פוסק דשבת תירו שגגו חמטם וצ"ה ו' ע"ש:

משנה ברורה

נדבחה בשבת יום טוב: (יט) וְנִכְוֹן וְכוּ'. עין פרי"מגדים ששקיים דטוב שיתנהו יואמר: אם אני תבי' להתפלל הרי זו לחובתי, ואם לאו הרי זו לנדבחה, וקנה יצא ידי' כל הדעות, שיש כמה דעות שפוסקוים דיש תִּשְׁלֹמוֹיִן לתפלה אֲפִלּוֹ לְכַמָּה תְּפִלוֹת שֶׁעָבְרוּ: ו (כ) תִּשְׁלֹמוֹיִן. דהאיך יקרא הקרבנות וכבר (עברו) [עברו] זמן מוסף⁴³: ז (כא) הַיּוֹד. ומי (למ) שקבא לבית הכנסת סמוך לערבית והתפלל ערבית מבעוד יום ועדין לא התפלל מנחה, אף שלכתחלה שלא פהגן עשה, שהיה לו להתפלל תפלת שמונה עשרה לשם מנחה בעוד שהקלה מתפללין ערבית⁴⁴, מכל מקום אין לדמותו להזיד ולא התפלל, כיון שצדו לא עבר זמן המנחה; ואף אם המציא לומר שאי אפשר לו להתפלל תפלת המנחה באותה שעה כיון ששכר עשה לילה בתפלת ערבית, מכל מקום לא יזא אלא ערבית שמים, והשניה לתשלומוי מנחה⁴⁵; ואם הוא ראש חודש, יזכיר יעלה ויבוא

באר הגולה

בהדיא לשם תשלומוי, אבל אם התפלל שמים בסתמא, לכלי עלמא יצא. ונתפסקתי אם התחיל להתפלל אותה בתורת תשלומוי, וזכר במקצה והשלימה כראוי, והינו לשם חובה, אי מהני. וספקתי היא, היינו דנקא לן דכל ברכות התפלה על הסדר נאמרו, גדלקמן בסימן קיט, אפשר דחשב על ידי' זה חמד ענינו ולא מהני עקירת הפושבחה. ואף דלענין פניה דברים מציעו רק ד'ג' הראשונות חשבות כחצאי, אפשר לענין עקירת מחשבה לבר שאני. ולאורה ראה מהג"ל בסימן קו שפי' א, אין התחיל להתפלל וכו' פוסק אֲפִלּוֹ באמצע ברכה, ואיכא דראשונים השמע, כיון שהתחילה אדעתא דחובה אין יכול לסיימה ותי' לשם נדבחה, ואם כן הוא הדין כנה לא מהני עקירת מחשבתו, וצריך לפסק אותה באמצע, או אולי לענין תשלומוי תקלו רבנו. וצריך עיני: * (כ) כן מי שהיה וכו' ליד הפסד. ואם אין ברור הדוה, עלת המיד פתח דה"ו פושע, ואל"ה רבה פתח דהוא שוגג, ואם כן ה"ו פסק: ונראה להתפלל ותנהו: אם אני ח"כ הרי זו לחובתי ואם לאו הרי היא נדבחה שמים: [א] * מיהו לכתחלה וכו'. ומחשבו מחשב נקטו אינו מתקב"ל⁵¹ [ב] * וואם לא הזכיר יעלה ויבוא דראשונה והזכיר בשניה, עין במשנה ברורה

גם בשניה, כיון שכבר קבל עליו ראש חודש כמה שהזכיר בו יעלה ויבוא⁴⁶; והוא הדין (לט) אם ארע פן בשבת, ותפלל השניה גם כן של שבת. וכתבו (מ) האחרונים, דאם לא הזכיר דראשונה יעלה ויבוא, גם בשניה לא יזכיר, (מח) כיון שהוא עדין יום טוב⁴⁷. מי שהתפלל במקום שהיה ראוי להסתפק בעוזה ומצא אחר כך צוזה, דמוכה לעיל בסימן עו שצריך לחזור ולהתפלל לפי שפשע שהיה לו לבדוק, (מג) הוא הדין דפושע ומזיד מקרי לענין זה, דאם בעת שצמץ כבר עבר זמן תפלה, הו"י לו תשלומוי אחר כך: (כב) וְאֵינן צִרְיָה חֲדוּשׁ. והב"ח והג"ח א פסקו דצריך חדושה⁴⁸: ח (כג) אוֹתוֹ עֶסֶק. ואֲפִלּוֹ אִם הֶעֱסֵק (מג) הוא מהדברים הנזכרים בסימן רלב לטאור משהגיע זמן תפלה, והוא התחיל בעסק זה באסור, כיון שלא בשל התפלה באשט נפש⁴⁹, אלא היה סבור להתפלל אחר שיגמר העסק ושכח אחר כך⁵⁰: (כד) שֶׁלֹּא יָבֹא וְכוּ'. וכן (מז) אם היה טרויד לקנות ולמכור סחורתו ועל ידי כך עבר זמן התפלה: ט (כה) שֶׁל שְׁבַת. אף על גב ששקבא לתשלומוי של חל, מכל מקום כיון שעשאו הוא שבת מתפלל אותה גם כן של שבת⁵². ואם טעה והתפלל לשניה של חל, (מה) פטור מלהתפלל⁵³. (מו) ואם הקריס קנה השל חל לשל שבת, לא יצא לכלי עלמא, שהרי נכר שהקדים בתשלומוי: אף אם עדין היום גדול אלא שקבל שבת במקומו של יגו' הו"י בכרכו, ולא התפלל עדין מנחה⁵⁴. דמבאר לקמן בסימן רטג שפי' טו דיתפלל ערבית שמים, וכתחלה צריך להתפלל שמים של שבת, (מז) והראשונה לשם ערבית והשניה לשם תשלומוי מנחה; ובדיעבד אם התפלל ראשונה לשם מנחה, ואֲפִלּוֹ אִם הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ שֶׁל חֵל, אֲפִשֵׁר דִּיצֵא, הוּאִיל וְעַדִּין יוֹם הוּא: (כו) שְׁתִּים. וכן פסקו המגן אברהם והתמיי אדמו"ר ושאר אחרונים⁵⁵, דלא כהקלוהו⁵⁶ ויסעוהו

שער הציון

(למ) מגן אברהם: (לט) פרי"מגדים: (מ) דוגל מרכבה ושערי תשובה: (מח) דאם היה לילה היה מותר לומר יעלה ויבוא אם מכון פרושה להשלמה וברלקמן: (מג) פרי תדש וש"א: (מז) פרי"מגדים והג"ח: (מז) פרי תדש ומי"אדם: (מח) פרי תדש ומי"אדם ודבר מהמים וש"א, דלא כט"ז: (מו) מ"י אדם: (מז) פרי"מגדים לקמן בסימן רטג ע"ש והעתיקו שם בחדושי רע"א ע"ש היטב:

מילואים הלכות תפילה סימן קו המשך מעמוד קלד

27) אולם אם לא הזכיר בזמן קריאת שמע, כתב לעיל (סי' נח ס"ק כו וסי' סו ס"ק ג) שחייב להזכיר גם אחרי זמנה, כיון שמן התורה זמנה כל היום.

28) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' נח שם), שהוא כדי לקבל עליו עול מלכות שמים.

שמים. והוסיף, שלדעת הגר"א היינו דוקא במי שתורתו אומנותו כרשב"י וחבריו, אבל אנו צריכים להפסיק אף התפילין.

[משנ"ב ס"ק ט]

כדי להזכיר יציאת מצרים בזמן קריאת שמע²⁷ וכו', טוב שייגמר קל קריאת שמע אף שעבר זמנה²⁸.

הלכות תפילה סימן קק המשך מעמוד קלה

[ביה"ל ד"ה טעה]

ובדקלקמן בסעיף ח¹⁹ וכו', דשקא לא תקנו דמשליקה²⁰ וכו', אלא בנדאי לא התפלל ולא בספק²¹.

19) שהתבאר שם שאם התעסק באיזה עסק, והיה סבור להתפלל אחרי שיגמור את העסק ואחר כך שכח להתפלל, נחשב כאנוס ויש לו תשלומין.

20) וביאר התהלה לדוד (ס"ק ד), שכל הספק הוא אם מחויב להשלים על ידי שיתנה, אבל אם רוצה להשלים ודאי שיכול, ואין צריך לחדש בה דבר.

21) וכשמסתפק אם אמר 'טל ומטר' בתוך הל' יום מתחילת זמן הזכרתה, ועבר זמן התפילה, דעת הגרצ"פ פראנק (מקראי קודש פסח ח"ב סי' סח) שחייב לחזור ולהשלים בתורת ודאי, ולא נחשב בגדר ספק.

[משנ"ב ס"ק י]

דיקא קבר הגי'ע זמנה²².

22) דהיינו שהגיע זמנה גם של תפילת התשלומין, וכמו שציין המג"א (ס"ק ג) לשו"ע סי' רלב ס"ב, שאף קודם לשאר התפילות אסור לאכול סעודה, וכפרטי הדינים שם.

וכשמתפלל מנחה בתורת תשלומין לתפילת שחרית, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שאסור לו לאכול קודם שיתפלל את התפילה הראשונה, שכיון שעדיין לא התפלל באותו יום, נוהג בו האיסור לאכול קודם התפילה [המבואר בשו"ע לעיל סי' פט ס"ג ובמשנ"ב שם ס"ק כא]. והוסיף התהלה לדוד (ס"ק ב) שאסור לו אפילו לטעום, וכדלעיל (סי' פט ס"ק כא ו-כח), וגם אסור לו לאכול אף קודם שיתפלל את התפילה השניה, כיון שהיא תשלומין לשחרית.

[משנ"ב ס"ק יא]

שלא יפסיק לכתחלה ביניהם בשום דבר²³ וכו', מה שכתבנו שם בקבאור הלכה בשם האור זרוע²⁴.

23) ואת התפילין, כתב האורח נאמן (ס"ק ז) שיכול להשאיר עליו, ואף שהיא תשלומין של ערבית שבה לא מניחין תפילין.

24) שכתב השו"ע שם (ס"ז), שברכת 'אהבה רבה' פוטרת מברכות התורה אם למד מיד לאחריה, והביא הביה"ל שם (ד"ה אם) שכל עניני התפילה לא נחשבים הפסק בין הברכה ללימוד, אך דוקא כשלא הפסיק ביניהם בדיבור.

[משנ"ב ס"ק ז]

והראשונה לתשלומין¹³ וכו', שאין לנו אלא דברי המהר"ב¹⁴ וכו', שקבע שחזור ומתפלל יתנה¹⁵.

13) וכן אם משלים במנחה, ואמר בראשונה 'שים שלום' ובשניה 'שלום רב' [לנוסח אשכנז], כתב הלקט הקמח (החדש, סי' קח ס"ק טו בשם ספר ליקוטי חבר בן חיים ח"א סי' קח) שניכר מכך שהראשונה לתשלומין.

14) אמנם בספריו מחנה ישראל (פ"ח ס"ט) ונדחי ישראל (פ"ח ס"ק כז), לשוהים בצבא ובמקומות הנדחים, הכריע להקל שלא לחזור להתפלל.

15) ולא כתב שגם יחדש בה דבר, וכמו שמבואר גם להלן (ס"ק לג) שבספק אם יצא ידי חובה חזור להתפלל ומתנה, ואינו צריך לחדש בה דבר.

וגם בשבת אם הקדים להתפלל תפילת תשלומים, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ל הע' לה) שיכול לחזור ולהתפלל ואין צריך להתנות, כיון שכל אלו שמעיקר הדין צריך לחזור ולהתפלל, ויכול לחזור גם בשבת, ואף שבחול אומרים שטוב שיתנה.

[משנ"ב ס"ק טז]

ולא נזכר זה עד אחר תפילה שניה¹⁶ וכו', כמאן דלא התפלל קל דקניא לענין זה¹⁷ וכו', דבקה יוצא לקל הדעות¹⁸.

16) ואם נזכר אחרי התפילה הראשונה ואף על פי כן התפלל תפילה שניה לתשלומין, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק ו) שצריך לחזור ולהתפלל פעמיים - אחת לחובה ואחת לתשלומין.

17) וביאר הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' טז), שלכאורה תלוי דין זה במחלוקת שהביא המשנ"ב להלן (ס"ק לב) בין ר"י לבין חכמי פרובינציה האם מי שהחסיר הזכרת ראש חודש נחשב כלא התפלל, אלא שהוסיף שיתכן שאפילו אם נחשב כלא התפלל, מ"מ כיון שעסק בתפילתו החיובית, אף על פי שטעה בה, מ"מ התשלומין לא באו פתאום, אלא לאחר עסק בתפילה.

18) דהיינו אפילו לדעת הפמ"ג (משב"ז ס"ק ב, הובא בשעה"צ ס"ק טו) הסובר שאם לא אמר 'טל ומטר' גם תפילתו השניה לא עלתה לו, כיון שהקדים תשלומין לחובה.

הלכות תפילה סימן קי המשך מעמוד קלט

מקום מסודר לכל אחד לישון אינו נחשב שלן בקביעות, כיון שהאניה כל הזמן במצב של נסיעה (הגר"י נויבירט, אשי ישראל פ"נ הע' יג).

תפילת הדרך בברכה רק ביום הראשון, ובשאר הימים יאמר בלי ברכה. והוסיף הגר"ש אויערבך, שבשאר הימים יכלול תפילת הדרך בברכת שמע קולנו, וכדלעיל, וגם באניות שבומנינו שיש